

Åtal mot befattningshavare vid Göteborgs universitet för tjänstefel med anledning av underlåtenhet att verkställa kammarrättsdomar rörande utlämnande av handlingar, m.m.

(Dnr 1568-2003 och 1606-2003)

I ett beslut den 26 juni 2006 anförde *JO André* följande.

Bakgrund

Grundläggande bestämmelser om allmänna handlingars offentlighet finns i 2 kap. tryckfrihetsförordningen (TF). Där regleras även primärt frågan om utlämnande av allmänna handlingar. Utlämnandefrågor skall behandlas skyndsamt. Beslut varigenom en myndighet har avslagit enskilds begäran att få ta del av handling eller lämnat ut allmän handling med förbehåll, som inskränker sökandens rätt att yppa dess innehåll eller annars föfoga över den, får enligt 2 kap. 15 § TF och 15 kap. 7 § sekretesslagen (1980:100) överklagas hos kammarrätten.

I beslut den 10 juni 2003 (dnr 3591-2002) och 11 juni 2003 (dnr 3781-2002) behandlade jag anmälningar av Leif Elinder och Eva Kärfve mot Göteborgs universitet angående dels långsam handläggning av deras respektive begäran att få ta del av handlingar utgörande forskningsmaterial, dels dröjsmål med att överlämna deras överklaganden av besluten i utlämnandefrågan till kammarrätten.

I mina beslut riktade jag allvarlig kritik mot universitetet för dess handläggning av ärendena.

De allmänna förvaltningsdomstolarnas prövning av Leif Elinders och Eva Kärfves rätt att få ta del av det begärda forskningsmaterialet kom att ske enligt följande.

Kammarrätten i Göteborg förordnade i domar den 6 februari 2003 (mål nr 6208-2002 och 5741-2002) att Leif Elinder och Eva Kärfve skulle få ta del av det begärda forskningsmaterialet och att universitetet skulle fastställa de förbehåll som därvid skulle gälla till skydd för enskildas intressen enligt vissa angivna bestämmelser i sekretesslagen.

Professor Christopher Gillberg, avdelningschef vid institutionen för kvinnors och barns hälsa, avdelningen för barn- och ungdomspsykiatri, vid Göteborgs universitet - och ansvarig för den forskning som här är i fråga - ansökte därefter om resning i kammarrättens mål. Han ansökte samtidigt om inhibition av kammarrättens domar. I beslut den 4 april 2003 avvisade Regeringsrätten Christopher Gillbergs resningsansökningar på den grunden att han, även om han indirekt berördes av kammarrättens domar, inte hade något av rättsordningen erkänt intresse i saken som gav honom rätt att ansöka om resning i målen.

Sedan kammarrättens domar vunnit laga kraft beslutade Göteborgs universitet den 7 april 2003 om de förbehåll som skulle gälla vid utlämnandet av handlingarna. Leif Elinder och Eva Kärfve överklagade i delar universitetets beslut. I domar den 11 augusti 2003 (mål nr 3395-2003 och 3396-2003) upphävde Kammarrätten i Göteborg vissa av förbehållen.

Christopher Gillberg ansökte därpå om resning i kammarrättens sistnämnda mål. Han ansökte även om inhibition av kammarrättens domar. I beslut den 5 november 2003 avvisade Regeringsrätten hans resningsansökningar på samma grund som i sina tidigare beslut.

Anmälningar och utredning, m.m.

I anmälningar som kom in till JO den 16 april (dnr 1568-2003) respektive 23 april 2003 (dnr 1606-2003) framförde Leif Elinder och Eva Kärfve klagomål mot Göteborgs universitet för dess underlåtenhet att utlämna forskningsmaterialet efter kammarrättens domar den 6 februari 2003. De gjorde gällande att universitetet motarbetade ett verkställande av dessa domar. De anförde att universitetet ännu en gång trotsade tryckfrihetsförordningens skyndsamhetskrav när det gällde utlämnande av allmänna handlingar och nu även Kammarrättens i Göteborg domar och Regeringsrättens beslut.

Leif Elinder och Eva Kärfve inkom i september 2003 med tillägg till sina tidigare anmälningar. I skrivelserna kritiserade de nu även universitetets agerande efter kammarrättens domar den 11 augusti 2003. Leif Elinder och Eva Kärfve hänvisade därvid bl.a. till en skrivelse daterad den 1 september 2003 som hade tillställts dem båda av Gunnar Svedberg, som sommaren 2003 hade tillträtt som rektor vid Göteborgs universitet. I skrivelsen angavs huvudsakligen följande.

Undertecknad har via brev den 14 augusti 2003 anmodat professor Christopher Gillberg vid universitetets institution för kvinnors och barns hälsa, avdelningen för barn- och ungdomspsykiatri att ombesörja att aktuella handlingar skulle finnas tillgängliga för hämtning den 19 augusti 2003 för transport till en lokal inom universitetet angiven i av universitetet beslutade förbehåll. Där skulle Ni kunna få ta del av handlingarna.

Gillberg har emellertid via brev den 18 augusti 2003 meddelat att han som avdelningschef, läkare, forskare och privatperson inte avser att överlämna det aktuella materialet i enlighet med anmodan och inte heller överlämna nycklarna till arkivskåp innehållande aktuellt material. I sitt brev hänvisar Gillberg som skäl för sin vägran bland annat till hävdvunnen och lagstadgad forsknings- och läkaretik.

Ett stort antal forskare vid olika universitet i Sverige har till mig skriftligen framfört att det aktuella materialet av etiska skäl inte är möjligt att lämna ut till utomstående i strid med deltagarnas önskan. Man hävdar vidare att utlämning av materialet skulle innebära svåröverskådliga konsekvenser för framtida medicinsk forskning.

Jag har å ena sidan förståelse för Gillbergs etiska skäl att inte lämna ut forskningsmaterialet med hänsyn till gjorda utfästelser om sekretess till deltagarna i forskningsstudien. Å andra sidan har kammarrätten emellertid genom domen i februari gjort bedömningen att det får anses stå helt klart att ett utlämnande av begärda handlingar till Elinder under förbehåll inte skulle medföra sådan risk för skada eller men för enskilda intressen som skyddas genom sekretesslagen.

Göteborgs universitet har att rätta sig efter domar och beslut fattade i svensk domstol. Inom Göteborgs universitet har därför utredningar genomförts angående möjligheterna att bereda Er möjlighet att ta del av de aktuella handlingarna trots Gillbergs vägran att lämna ut materialet. I detta har ingått att i detalj klarlägga rättsläget och de praktiska möjligheterna att få tillgång till materialet för förflyttning från de lokaler där det nu finns. Materialet finns i låsta plåtskåp och lokalerna är försedda med valv som inte kan forceras utan mycket kraftigt våld om nycklar inte finns att tillgå. Gjorda utredningar visar också att personal med verksamhet knuten till de aktuella lokalerna inte kommer att tillåta att någon utanför denna verksamhet får tillgång till materialet.

Såsom universitetets rektor har jag det övergripande ansvaret för all verksamhet och samtliga medarbetare vid universitetet. Om några medarbetare vid universitetet i rådande läge skulle beordras att verkställa hämtning och förflyttning av materialet till annan plats, skulle dessa med största sannolikhet på plats ställas mot andra medarbetare vid universitetet. Redan det psykiska våld som därvid med stor sannolikhet skulle kunna komma att tillgripas skulle vara till väsentlig skada för såväl berörda medarbetare som för universitetet i stort. Det skulle inverka menligt på universitetets verksamhet nu och för lång tid framåt. Redan för mer än ett halvår sedan framförde ledande perso-

ner vid den aktuella verksamheten skriftligen till rektor, att hela verksamheten vid avdelningarna befann sig i kris beroende på den aktuella situationen.

Mot den ovan angivna bakgrunden konstaterar jag att Göteborgs universitet har gjort allt vad som rimligen kan krävas för att efterkomma kammarrättens domar. Om universitetet skulle vidta tvångsåtgärder internt för att tillhandahålla Er det aktuella materialet, skulle detta skada ett antal medarbetare vid universitetet och universitetets verksamhet i stort på sätt som inte kan försvaras med hänsyn till syftet med dessa åtgärder. Jag har därför beslutat att för närvarande inte, inom universitetets ram, vidta ytterligare åtgärder för att göra de aktuella handlingarna tillgängliga för Er.

Göteborgs universitet avser att föra frågan vidare till Statens ansvarsnämnd vad gäller Gillbergs vägran att lämna ut de aktuella handlingarna.

Den 14 oktober 2003 inhämtade JO från Statens ansvarsnämnd att något ärende inte hade initierats hos nämnden mot Christopher Gillberg.

Den 16 oktober 2003 upplyste Gunnar Svedberg per telefon att de aktuella handlingarna inte hade lämnats ut, bl.a. till följd av att det enligt den berörda avdelningens uppfattning var tveksamt om förbehållen i kammarrättens domar var uppfyllda.

Den 21 oktober 2003 anmodade JO rektor vid Göteborgs universitet att inkomma med utredning och yttrande över bl.a. vilka åtgärder som universitetet vidtagit för att lämna ut forskningsmaterialet i enlighet med Kammarrättens i Göteborg domar den 11 augusti 2003.

I sitt remissyttrande, daterat den 4 november 2003, anförde rektor Gunnar Svedberg bl.a. följande.

De handlingar varom det nu är fråga förvaras vid avdelningen för barn- och ungdomspsykiatri på Kungsgatan 12 i Göteborg. Chef för denna avdelning är professorn Christopher Gillberg.

Enligt universitetets beslut av den 7 april 2003 skall Leif Elinder under vissa förbehåll få ta del av begärda handlingar i universitetets lokal på Medicinargatan 16 i Göteborg.

Den 14 augusti 2003 avlät rektor en skrivelse till Christopher Gillberg i vilken denne uppmanas att ombesörja att handlingarna finns tillgängliga för hämtning den 19 augusti 2003 kl. 09.00./.../

När två personer från universitetets förvaltning infann sig på avdelningen den 19 augusti 2003 för att verkställa hämtningen av de aktuella handlingarna tilläts de inte detta av en anställd vid avdelningen, vars vägran att tillhandahålla handlingarna skedde på order av Christopher Gillberg (/.../).

Med anledning av det inträffade har rektor försökt få till stånd ett möte med Christopher Gillberg för att förmå honom att efterkomma kammarrättens dom. Detta möte kom dock inte till stånd förrän den 10 oktober 2003, eftersom Gillberg, som åtnjuter partiell tjänstledighet, befann sig utomlands. Vid detta besök vidhöll emellertid Christopher Gillberg sin uppfattning att inte lämna ut några handlingar. /.../

Möjligheten att få tillgång till handlingarna med hjälp av handräckningsinstitutet har undersökts men ej ansetts vara en framkomlig väg, eftersom ifrågavarande handlingar redan förvaras i en lokal som universitetet förhyr. Det synes dock vara Leif Elinder/Eva Kärffe obetaget att själv begära en verkställighet av domen.

Rektor beklagar att universitetet inte lyckats efterkomma kammarrättens dom. Eftersom handlingarna förvaras inlåsta i valv, måste Christopher Grillberg, enligt rektors uppfattning, samverka med universitetet för att Leif Elinder/Eva Kärffe skall kunna få ta del av de aktuella handlingarna.

Den 1 december 2003 inhämtade JO från Gunnar Svedberg att han inte hade vidtagit eller övervägt några ytterligare åtgärder i handräckningsfrågan utöver vad som redovisats i universitetets yttrande till JO. Universitetet hade inte givit in någon anmälan till Statens ansvarsnämnd, men frågan övervägdes fortfarande.

Den 19 december 2003 uppgav Gunnar Svedberg till JO att inga handlingar i det aktuella ärendet hade lämnats ut. Rektor hade haft fortlöpande samtal med Christopher Gillberg i saken. Arne Wittlöv, ordförande i styrelsen vid Göteborgs universitet, hade uttryckt att saken var av den digniteten att den "borde dras" i styrelsen. Ärendet hade därför tagits upp i styrelsen men bordlades vid ett möte den 17 december 2003 till ett styrelsesammanträde i januari 2004 med hänvisning till att styrelsen borde pröva förbehållen på nytt. Arne Wittlöv hade också uppmanat rektor att gå vidare i frågan om en anmälan till Statens ansvarsnämnd.

Mot bakgrund av vad som framkommit fann jag anledning anta att tjänstefel enligt 20 kap. 1 § brottsbalken hade begåtts av befattningshavare vid Göteborgs universitet och inledde därför den 19 december 2003 en förundersökning rörande sådant brott. Jag uppdrog åt vice överåklagaren Kerstin Skarp vid Åklagarmyndigheten i Västerås att verkställa utredningen.

Den 22 januari 2004 beslutade Styrelsen vid Göteborgs universitet *dels* "att tillstyrka att rektor meddelar Eva Kärfve att det aktuella förbehållet i kammarrättsdomen inte är uppfyllt och att hon därmed inte har rätt att ta del av forskningsmaterialet i enlighet med begäran", *dels* "att uppdra åt rektor att utforma ytterligare förbehåll som säkerställer att Leif Elinder har det berättigade intresse av att få ta del av forskningsmaterialet som hävdas i sakframställan".

Den 27 januari 2004 meddelade Kerstin Norén, prorektor vid Göteborgs universitet, Eva Kärfve att rektor fann att hon inte kunde ta del av det aktuella forskningsmaterialet med hänvisning till det av Göteborgs universitet uppställda och av kammarrätten accepterade förbehållet. Beslutet var inte försett med någon överklagandehänvisning.

I en skrivelse den 13 februari 2004 framförde Eva Kärfve till universitetet synpunkter på det nya beslutet och uttalade att hennes skrivelse skulle ses som ett överklagande, om beslutet inte skulle betraktas som ett besked om att universitetet vägrade att verkställa kammarrättens dom.

Den 20 februari 2004 beslutade Gunnar Svedberg att betrakta Eva Kärfves skrivelse som ett överklagande och överlämnade efter rättidsprövning överklagandet till kammarrätten.

Beträffande Leif Elinder uppställde Gunnar Svedberg - utöver de gällande förbehållen - den 2 februari 2004 ytterligare ett förbehåll enligt vilket Leif Elinder skulle visa att det ingick i hans arbetsuppgifter hos Uppsala kommun att granska eller i övrigt skaffa sig kännedom om grundmaterialet för den aktuella forskningen.

Efter skrivelser från Leif Elinder fattade rektor den 10 februari och den 18 februari 2004 ytterligare beslut i saken i vilka han konstaterade att Leif Elinder inte uppfyllde det förbehåll som uppställts i beslutet den 2 februari.

Kammarrätten i Göteborg förordnade i domar den 4 maj 2004 (mål nr 1070-2004 och 1148-2004) att universitetets "nya" beslut rörande Leif Elinders och Eva Kärfves rätt att ta del av allmänna handlingar skulle upphävas.

Den 6 maj 2004 meddelade Göteborgs universitet, genom byråchefen Bengt Wedel, avdelningen för barn- och ungdomspsykiatri att avdelningen nu måste ombesörja att de berörda handlingarna fanns tillgängliga.

Christopher Gillberg meddelade per e-brev samma dag att han inte avsåg att medverka till att de aktuella handlingarna utlämnades.

Den 9 maj 2004 lät tre medarbetare till Christopher Gillberg meddela Gunnar Svedberg att de den 7 maj - 9 maj 2004 hade destruerat det aktuella forskningsmaterialet. (*Genom dom den 17 mars 2006 dömde Göteborgs tingsrätt de tre tjänstemännen för undertryckande av urkund, grovt brott, till villkorlig dom och dagsböter; JO:s anm.*)

Efter avslutad förundersökning beslutade jag den 18 januari 2005 att väcka åtal vid Göteborgs tingsrätt mot Christopher Gillberg, Gunnar Svedberg och Arne Wittlöv för tjänstefel enligt följande gärningsbeskrivning.

Kammarrätten i Göteborg har i två domar den 6 februari 2003 (mål nr 6208-2002 och 5741-2002) förordnat att Leif Elinder och Eva Kärfve skall få ta del av handlingar utgörande forskningsmaterial (den s.k. Göteborgsundersökningen) som förvaras i en av Göteborgs universitet förhyrd lokal. Kammarrätten förordnade i domarna att universitetet skulle fastställa de förbehåll som därvid skulle gälla till skydd för enskildas intressen enligt vissa angivna bestämmelser i sekretesslagen (1980:100). Göteborgs universitet har därefter uppställt ett antal förbehåll vilka i delar överklagades av Leif Elinder och Eva Kärfve. I domar den 11 augusti 2003 (mål nr 3395-2003 och 3396-2003) upphävde Kammarrätten i Göteborg vissa av förbehållen.

Christopher Gillberg har därefter och fram till den 7 maj 2004, då materialet uppges ha förstörts, i sin egenskap av avdelningschef vid Institutionen för kvinnors och barns hälsa/Avdelningen för barn- och ungdomspsykiatri vid Göteborgs universitet uppsåtligen vid myndighetsutövning åsidosatt vad som gäller för uppgiften genom att underlåta att efterfölja kammarrättens domar och låta Leif Elinder och Eva Kärfve ta del av handlingarna. Gillberg har därvid dels för egen del vägrat att lämna ut handlingarna, dels vägrat att göra handlingarna tillgängliga för Göteborgs universitets ledning.

Gunnar Svedberg har under hösten 2003 och fram till den 7 maj 2004, då materialet uppges ha förstörts, i sin egenskap av rektor vid Göteborgs universitet uppsåtligen eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning åsidosatt vad som gäller för uppgiften genom att underlåta att efterfölja kammarrättens domar och låta Leif Elinder och Eva Kärfve ta del av handlingarna. Svedberg har därvid inte tillsett att handlingarna var tillgängliga för utlämnande samt har genom upprättande av nya förbehåll och genom tolkning av tidigare förbehåll försökt förhindra att Leif Elinder och Eva Kärfve skulle få del av handlingarna.

Arne Wittlöv har från december 2003 då frågan kommit att behandlas av styrelsen för Göteborgs universitet och fram till den 7 maj 2004, då materialet uppges ha förstörts, i sin egenskap av ordförande i styrelsen för Göteborgs universitet uppsåtligen eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning åsidosatt vad som gäller för uppgiften genom att underlåta att efterfölja kammarrättens domar och låta Leif Elinder och Eva Kärfve ta del av handlingarna. Wittlöv har därvid underlåtit att verka för att handlingarna skulle utlämnas till Leif Elinder och Eva Kärfve och har tvärtom, jämte Gunnar Svedberg, genom upprättande av nya förbehåll och genom tolkning av tidigare förbehåll försökt förhindra att Leif Elinder och Eva Kärfve skulle få del av handlingarna.

Brotten är inte att anse som ringa.

Göteborgs tingsrätts dom

I dom den 27 juni 2005 (mål nr B 2894-04) dömde Göteborgs tingsrätt Christopher Gillberg och Gunnar Svedberg för tjänstefel till villkorlig dom och dagsböter respektive dagsböter. Tingsrätten ogillade åtalet såvitt avsåg Arne Wittlöv. I domskälen antecknades bl.a. följande.

Christopher Gillberg

Åklagaren har lagt Christopher Gillberg till last att han efter domarna den 11 augusti 2003 vägrat lämna ut handlingarna till målsägandena. Skyldigheten att lämna ut forskningsmaterialet uppkom redan i februari och kvarstod så länge handlingarna inte gjorts tillgängliga. Christopher Gillberg hade på sin avdelning ansvaret för frågor av detta slag. Enligt Bengt Wedel hade dock utlämnande-frågan redan sommaren 2002 förts upp på rektorsnivå. Att rektor hade tagit på sig ansvaret för utlämnandet framgår också av att det var Gunnar Svedberg som gav Mårten Persson (*förvaltningschef vid Sahlgrenska Akademien; JO:s anm.*) direktiv om flyttningen av handlingarna. Eftersom Christopher Gillberg under den med åtalet avsedda tiden inte hade kvar ansvaret för utlämnandet

kan det inte läggas honom till last att han för egen del vägrat lämna handlingarna till målsägandena.

Åklagaren har även gjort gällande att Christopher Gillberg vägrat göra handlingarna tillgängliga för universitetets ledning. Christopher Gillberg har förnekat att han vägrat detta.

Genom Christopher Gillbergs egna uppgifter är klarlagt att han i högsta grad ogillade kammarrättens domar, som han anser oriktiga, och att han hade och har uppfattningen att handlingarna inte skulle lämnas ut.

Gunnar Svedberg har i ett brev till Christopher Gillberg den 14 augusti 2005 klart uttalat att kammarrättens domar måste verkställas och ålagt Christopher Gillberg att ombesörja att handlingarna den 19 augusti fanns tillgängliga för hämtning och att eventuella nycklar överlämnades.

I sitt skriftliga svar till Gunnar Svedberg den 18 augusti förklarade Christopher Gillberg att han inte skulle komma att överlämna materialet eller nycklarna. Av Kerstin Lambers (*controller på avdelningen för barn- och ungdomspsykiatri; JO:s anm.*) och Mårten Perssons berättelser framgår klart att orsaken till att Mårten Persson den 19 augusti inte fick tillgång till materialet var de instruktioner Christopher Gillberg givit Kerstin Lambert. I sitt e-postmeddelande till Gunnar Svedberg den 23 september uppgav Christopher Gillberg att han "avslagit" Mårten Perssons begäran att få flytta handlingarna. I ett e-postmeddelande till Gunnar Svedberg den 15 oktober förklarade Christopher Gillberg dels att han fått en order om flyttning, dels att han aldrig kommer att acceptera en flyttning. Christopher Gillberg har även i ett e-postmeddelande till Gunnar Svedberg den 4 december uppgett att han gjort "bedömningen att inte lämna ut materialet" varvid han vägt in risken för att detta skulle komma att lämnas ut till Leif Elinder och Eva Kärfve. Därtill kommer att Christopher Gillbergs egen personal, som framgår av deras upprop den 28 augusti, uppfattat att Christopher Gillberg beslutat att inte lämna ut forskningsmaterialet. Alla dessa omständigheter visar klart att Christopher Gillberg haft möjlighet att göra handlingarna tillgängliga för universitetets ledning men att han vägrat detta.

Christopher Gillberg har gjort gällande att universitetets ledning varit ense med honom i sakfrågorna och att uppmaningen till honom att tillhandahålla handlingarna endast var ett spel för galleriet. Att universitetsledningen eventuellt haft samma inställning som Christopher Gillberg i de sekretessfrågor som förts upp i kammarrätten är i detta mål överspelat. Efter domarna den 11 augusti har universitetsledningen klart uppmanat Christopher Gillberg att göra handlingarna tillgängliga och även vidtagit konkreta förberedelser för att dessa skulle kunna flyttas. Sedan hämtningsförsöket misslyckats har universitetsledningen på olika sätt under hösten och vintern fortsatt att arbeta med frågan om utlämnandet. Till saken hör också att JO i juni hade kritiserat universitetet för att handlingarna inte kom fram, vilket man från universitetets sida var väl medveten om. De angivna omständigheterna visar att universitetsledningen tagit kammarrättens domar på allvar och att deras uppmaning till Christopher Gillberg inte enbart var det spel som Christopher Gillberg påstått.

Uppgifterna om att de i undersökningen deltagande personerna utlovats sekretess och att ett utlämnande skulle strida mot Världsläkarförbundets Helsingforsdeklaration hör till sekretessfrågan och saknar därför betydelse i detta mål.

Att lämna eller inte lämna ut begärda handlingar är myndighetsutövning. Sedan frågan förts från avdelningen upp på rektorsnivå var Christopher Gillberg inte längre direkt ansvarig för att åtgärden skulle genomföras. Hans vägran att tillhandahålla handlingarna var emellertid en handläggningsåtgärd som omedelbart föregick själva myndighetsutövningen och som fick konsekvenser för Leif Elinder och Eva Kärfve. Christopher Gillbergs vägran har därför skett vid universitetets myndighetsutövning. Hans vägran skall bedömas som ett uppsåtligt tjänstefel.

Gunnar Svedberg

Eftersom rektor tagit över ansvaret i utlämningsfrågan var det Gunnar Svedberg som skulle se till att kammarrättens domar följdes.

Efter kammarrättens domar den 11 augusti 2003 lät Gunnar Svedberg formulera och den 14 augusti skicka en skrivelse i saken till Christopher Gillberg, som var den som förvarade materialet. Han lät också vidta praktiska förberedelser för den flyttning av handlingarna som ansågs nödvändig. Så långt kan ingen anmärkning riktas mot Gunnar Svedbergs agerande. Sedan hämtningen misslyckats den 19 augusti har Gunnar Svedberg, enligt egna icke bestridda uppgifter som dessutom har stöd i Mårten Perssons utsaga, undersökt möjligheterna att få hjälp från fastighetsägaren och kronofogdemyndigheten. Biträde av polis övervägdes. Han har också konsulterat advokaten Rein

Rooseniit och rådgjort med rektorn för Umeå universitet och företrädare för utbildningsdepartementet. Även dessa åtgärder får i den uppkomna situationen anses vara tillräckliga på kort sikt.

Emellertid skickade Gunnar Svedberg den 1 september brev till Leif Elinder och Eva Kärfve var i han förklarade att han gjort allt som rimligen kunde krävas och att han inte inom universitetets ram avsåg att vidta ytterligare åtgärder. Även om han i samma brev uppgav att han avsåg att föra Christopher Gillbergs vägran till Statens ansvarsnämnd ger breven det bestämda intrycket av att Gunnar Svedberg gett upp och inte ämnade göra något mera för att efterkomma domarna. Den därpå följande månaden synes inget konkret ha hänt i saken, vilket kan förklaras av att Gunnar Svedberg sökte åstadkomma ett sammanträffande med Christopher Gillberg men att denne sade sig inte hade tid att träffa sin chef förrän den 10 oktober.

De kontakter Gunnar Svedberg har haft med rektorn för Umeå universitet och företrädare för utbildningsdepartementet tycks inte ha varit av beskaffenhet att föra frågan om utlämnande av handlingarna framåt. Kontakterna med fastighetsägaren har resulterat i beskedet att inga ytterligare nycklar fanns att tillgå samt i ett antagande att handlingarna förvarades i ett valv. Ingen närmare utredning om så var fallet gjordes trots att Mårten Persson enligt vad han uppgett hade "okulärbesiktigat" materialet och således borde ha vetat var det fanns. Det kan inte för Gunnar Svedberg ha framstått som särskilt sannolikt att Christopher Gillberg vid det planerade mötet den 10 oktober skulle gå med på att lämna ut handlingarna. Det är därför inte ursäktligt att avvakta detta möte utan att ha vidtagit kraftfulla åtgärder. Över huvud taget har Gunnar Svedberg under perioden den 1 september 2003 till den 10 oktober 2003 visat en oacceptabel passivitet i ett ärende där verk samma åtgärder skall vidtas skyndsamt. Han har därigenom gjort sig skyldig till tjänstefel.

Enligt tingsrättens uppfattning har Gunnar Svedberg under den nu aktuella perioden avsett att lämna ut handlingarna. Brottet är därför inte uppsåtligt utan oaktsamt. Vid bedömningen av oaktsamheten i ett handlande eller en underlåtenhet får omständigheter kring gärningsmannens person vägas in. Gunnar Svedberg är rektor för universitetet. Stora krav måste ställas på att han i sin myndighetsutövning hanterar administrativa ärenden korrekt. Brottet är med hänsyn härtill samt med beaktande av den långa tid som förflutit utan att verkningsfulla åtgärder vidtagits inte att bedöma som ringa.

Vid det sammanträde som Gunnar Svedberg den 10 oktober hade med Christopher Gillberg föredes en tidningsartikel skriven av juridikprofessorn Madeleine Leijonhufvud i hennes egenskap av biträdande generaldirektör i Vetenskapsrådet. I artikeln uttrycker Madeleine Leijonhufvud att Vetenskapsrådet har svårt att se att domarna lämnar något utrymme för utlämnande av materialet till Eva Kärfve. Gunnar Svedberg har uppgett att han vid sitt samtal med Madeleine Leijonhufvud fått svaret att Eva Kärfve endast kunde ta del av handlingarna inom ett av Vetenskapsrådet finansierat projekt, vilket det här inte var fråga om. I anslutning till sammanträdet överlämnade Christopher Gillberg även ett utkast till en artikel, skriven av f.d. kammarrättspresidenten Nils O. Wentz. I utkastet görs gällande att Leif Elinder och Eva Kärfve vilselett kammarrätten och att kammarrättens domar knappast är riktiga i sak.

Den omständigheten att en part anser att en domstol vilseletts eller att en dom av annan anledning är felaktig innebär inte att parten själv får avgöra huruvida domen skall följas eller ej. Forskningsmaterialet skulle därför ha lämnats ut. I detta fall får dock beaktas att Gunnar Svedberg den 10 oktober eller dagarna däromkring fått två uttalanden om hur kammarrättens domslut skulle tolkas och hanteras. Uttalandena gick sammantagna ut på att kammarrättens domar kanske inte omedelbart måste efterkommas.

Som tingsrätten tidigare anfört måste stora krav ställas på Gunnar Svedberg i hans myndighetsutövning. Dock har även den situation Gunnar Svedberg befunnit sig i betydelse. De aktuella handlingarna hade av någon anledning inte lämnats ut i samband med att förbehållen sattes upp i april 2003. Det Gunnar Svedberg i augusti fick att bedöma var därför något annorlunda än ett rutinmässigt utlämningsärende. Uttalandena från Madeleine Leijonhufvud och Nils O. Wentz härrörde från två välrenommerade jurister som kunde förutsättas vara väl insatta i sakfrågorna. Dessa omständigheter sammantagna medför enligt tingsrättens mening att Gunnar Svedberg inte uppsåtligt handlat fel eller varit straffbart oaktsam vid tolkningen av innebörden i de lagda och godkända förbehållen. Gunnar Svedbergs handlande under tiden den 10 oktober fram till styrelsemötet den 17 december skall därför inte medföra ansvar.

Sedan utlämnandefrågorna hänskjutits till universitetsstyrelsen och tagits upp på dess sammanträde den 17 december har det rimligen ålegat Gunnar Svedberg att avvakta styrelsens ställningstagande. Hans passivitet mellan styrelsesammanträdena skall då inte heller medföra ansvar för honom.

Vid styrelsemötet den 22 januari 2004 beslutade styrelsen att tillstyrka att Gunnar Svedberg skulle meddela Eva Kärfve att hon inte hade rätt att ta del av forskningsmaterialet med motiveringen att ett av kammarrätten godkänt förbehåll inte var uppfyllt. Även om det var en av Gunnar Svedberg upprättad promemoria, vari han hänvisade till Madeleine Leijonhufvuds artikel, som låg bakom beslutet bör det inte läggas Gunnar Svedberg till last som uppsåtligt fel eller straffbar oaktsamhet att han följde styrelsens rekommendation.

Styrelsen beslutade också vid sammanträdet att ge Gunnar Svedberg i uppdrag att utforma ett nytt förbehåll för Leif Elinder innan handlingarna utlämnades till denne. Även här låg Gunnar Svedbergs promemoria till grund för beslutet. Gunnar Svedberg hade i den delen upprättat sin promemoria med stöd av ett nytt utlåtande som Nils O. Wentz upprättat den 18 januari 2004 och i vilken Wentz förklarade sig inte finna något som hindrade att universitetet satte upp ytterligare förbehåll för Leif Elinder. Inte heller här kan det läggas Gunnar Svedberg till last att han fullföljde det uppdrag han fått av styrelsen.

Arne Wittlöv

Åklagaren har gjort gällande att Arne Wittlöv från styrelsemötet den 17 december 2003 och framåt underlåtit att efterkomma kammarrättens domar.

Utlämnandefrågan togs upp på styrelsemötet i december men bordlades till nästa sammanträde. Bordläggningen var med hänsyn till frågornas komplicerade karaktär en försvarlig åtgärd.

De beslut styrelsen fattade den 22 januari 2004 var felaktiga. I likhet med vad som anförts beträffande Gunnar Svedberg medför den omständigheten att styrelsen i en komplicerad situation beaktat uttalanden från två välrenommerade jurister att besluten inte skall läggas Arne Wittlöv till last som uppsåtligt brott eller straffbar oaktsamhet. Åtalet mot Arne Wittlöv skall därför ogillas.

/- - /

PÅFÖLJD

Christopher Gillberg har handlat uppsåtligt. Hans agerande innefattar inte bara domstolstrots utan även en vägran att följa arbetsgivarens direktiv. Enbart böter är inte en tillräckligt ingripande påföljd. Christopher Gillberg skall dömas till villkorlig dom i kombination med böter.

För Gunnar Svedbergs del kan påföljden stanna vid enbart böter.

Två av rättens ledamöter var skiljaktiga och ville ogilla åtalet mot Gunnar Svedberg på den grunden att gärningen skulle bedömas som ringa.

Överklaganden m.m.

Christopher Gillberg överklagade tingsrättens dom och yrkade att åtalet skulle ogillas, i andra hand att påföljden skulle bestämmas till böter. Gunnar Svedberg yrkade att åtalet skulle ogillas i dess helhet. Jag yrkade att Gunnar Svedberg skulle dömas i enlighet med åtalet, dvs. avseende hela den tidsperiod som åtalet omfattade, och att straffet som en följd av det skulle skärpas samt att Arne Wittlöv skulle dömas för tjänstefel i enlighet med åtalet. Parterna motsatte sig varandras ändringsyrkanden.

I hovrätten justerades åtalet mot Gunnar Svedberg genom att orden ”efter den 1 september” lades till. Inledningen av den första meningen i gärningsbeskrivningens tredje stycke kom således att lyda ”Gunnar Svedberg har under hösten efter den 1 september 2003 och fram till den 7 maj 2004...”.

Hovrättens för Västra Sverige dom

I dom den 8 februari 2006 (mål nr B 3339-05) fastställde Hovrätten för Västra Sverige tingsrättens domslut. I hovrättens domskäl antecknades bl.a. följande.

4. Faktiska omständigheter

4.1 Göteborgsundersökningen

Från mitten av 1970-talet genomfördes inom Göteborgs universitet ett mångårigt forskningsprojekt inom ämnet neuropsykiatri med inriktning på förekomsten av s.k. MBD (DAMP/ADHD) hos barn. Projektet hade som syfte att i ett långtidsperspektiv belysa betydelsen av MBD och därmed förknippade problem. I undersökningen kom att ingå 141 förskolebarn som följdes upp vart tredje år till vuxen ålder. Deltagandet i undersökningen var frivilligt. Till barnens föräldrar och senare till ungdomarna själva gavs vissa löften om sekretess.

Forskningsmaterialet, benämnt Göteborgsundersökningen, omfattade ca 22 hyllmeter och bestod av ett stort antal protokoll, testresultat, intervjuvar, frågeformulär samt video- och audioband. Forskningsmaterialet innehöll ett mycket stort antal uppgifter av integritetskänslig natur om barnen och deras anhöriga. Göteborgsundersökningen har utgjort underlag för bl.a. ett flertal doktorsavhandlingar.

Materialet förvarades av avdelningen för barn- och ungdomspsykiatri, där professor Christopher Gillberg är chef sedan länge, i avdelningens låsta lokaler på Kungsgatan i Göteborg. Forskningsprojektet hade ursprungligen lagts upp och inletts av andra forskare, men Christopher Gillberg hade sedermera kommit att ansvara för fullföljandet. Han hade själv lämnat ett visst sekretesslöfte till undersökningsdeltagarna.

/- - /

5 Hovrättens bedömning

5.1 Allmänt om universitetets handläggning

Genom de två första domarna den 6 februari 2003 bestämde kammarrätten att Eva Kärfve och Leif Elinder hade rätt att ta del av de begärda handlingarna. Genom de två senare domarna den 11 augusti 2003 bestämde kammarrätten vilka förbehåll som skulle gälla i samband med att handlingarna lämnades ut till dem. Genom kammarrättens domar hade således frågan om huruvida handlingarna skulle lämnas ut till Eva Kärfve och Leif Elinder blivit slutligt avgjord.

Universitetet hade inför kammarrättens prövning möjlighet att anföra skäl mot att begärda handlingar skulle lämnas ut till Eva Kärfve och Leif Elinder. Sedan domarna, som inte kunde överklagas, fallit i februari 2003 har det saknat betydelse om universitetet ansåg att domstolen haft ett felaktigt eller bristfälligt underlag. Efter februaridomarna återstod för universitetet endast att formulera de förbehåll som man ansåg krävdes för att motverka att enskilda skulle drabbas av men till följd av att handlingarna lämnades ut. Universitetet hade därefter tillfälle att inför kammarrätten argumentera för den utformning av förbehållen som universitetet hade valt. Sedan kammarrätten avgjort vilka förbehåll som kunde godtas, var även frågan om på vilka villkor som sökandena skulle få del av de begärda handlingarna slutligt avgjord. Det har därefter saknats utrymme för universitetet att göra en förnyad prövning av Eva Kärfves och Leif Elinders rätt att ta del av handlingarna.

Vid den tid som åtalet avser var det således inte längre sekretesslagstiftningen som skulle tolkas och tillämpas utan kammarrättens domar. Dessa var tydliga till sitt innehåll. Av Gunnar Svedbergs brev till Christopher Gillberg den 14 augusti 2003 och till Eva Kärfve och Leif Elinder den 1 september 2003 framgår att universitetets ledning hade förstått att det ålåg universitetet att omedelbart lämna ut handlingarna.

Redan tryckfrihetsförordningens krav på skyndsamhet vid handläggning av en begäran om att få ta del av en allmän handling borde ha medfört att universitetet undvek åtgärder som ytterligare fördröjde att handlingarna lämnades ut. Trots det har universitetet genom sin tolkning av förbehållen och genom att uppställa ytterligare förbehåll försvarat för Eva Kärfve och Leif Elinder att få ta del av handlingarna.

5.2 Christopher Gillbergs ansvar

Åklagaren har påstått att Christopher Gillberg efter kammarrättens domar den 11 augusti 2003 och fram till den 7 maj 2004, då materialet uppges ha förstörts, i sin egenskap av avdelningschef vid avdelningen för barn- och ungdomspsykiatri uppsåtligen åsidosatt vad som gäller för uppgiften genom att underlåta att efterfölja kammarrättens domar och låta Leif Elinder och Eva Kärfve ta del av handlingarna. Enligt åtalet har Christopher Gillberg därvid dels för egen del vägrat att lämna ut handlingarna, dels vägrat att göra handlingarna tillgängliga för universitetets ledning.

Forskningsmaterialet var universitetets egendom och därmed att betrakta som allmän handling. Det förvarades hos avdelningen för barn- och ungdomspsykiatri, där Christopher Gillberg var chef. Genom Gunnar Svedbergs brev den 14 augusti 2003, till vilket var fogad kopia av kammarrätts domar angående förbehållen, fick Christopher Gillberg klart för sig att det aktuella materialet måste lämnas ut. Som avdelningschef hade Christopher Gillberg ansvaret för att handlingarna gjordes tillgängliga för Eva Kärfve och Leif Elinder. Att Christopher Gillberg var medveten om att ansvaret närmast vilade på honom framgår inte minst av de instruktioner han inför Mårten Perssons besök hade gett Kerstin Lamberg vid att inte ge universitetsledningen tillgång till materialet. Det framgår också av Christopher Gillbergs skriftliga svar den 18 augusti 2003 till Gunnar Svedberg.

Universitetet hade genom Gunnar Svedberg beordrat Christopher Gillberg att överlämna materialet till universitetet, för förflyttning till en lokal där Eva Kärfve och Leif Elinder skulle få ta del av det. Med hänsyn härtill anser hovrätten i likhet med tingsrätten att Christopher Gillberg inte kan fällas till ansvar för att han för egen del vägrat lämna ut handlingarna. Han var däremot skyldig att i enlighet med universitetets order ställa handlingarna till förfogande för förflyttning.

Christopher Gillberg har invänt att han inte uppfattade Gunnar Svedbergs order den 14 augusti 2003 som allvarligt menad. Han har därvid särskilt hänvisat till mötet den 18 augusti 2003, till att Mårten Persson inte följde upp besöket på avdelningen och till att han inte fick någon ny uppmaning att ställa materialet till förfogande.

Gunnar Svedberg har emellertid uppgett att han inte någon gång tagit tillbaka ordern från den 14 augusti 2003 och att det måste ha stått helt klart för Christopher Gillberg att ordern gällde fortlöpande, även om den inte uttryckligen upprepades. Enligt Gunnar Svedberg förekom inte något vid mötet den 18 augusti som kunde ha gett Christopher Gillberg uppfattningen att ordern inte längre gällde eller att den inte var allvarligt menad. Gunnar Svedbergs uppgifter har i detta avseende bekräftats av byråchefen vid rektors kansli Bengt Wedel. I samma riktning pekar det faktum att Bengt Wedel i tiden efter mötet den 18 augusti fick i uppdrag att utforma en anmälan till Statens ansvarsnämnd i anledning av Christopher Gillbergs vägran och att Christopher Gillberg kände till att en sådan anmälan övervägdes. Vidare framgår av flera e-postmeddelanden från Christopher Gillberg till Gunnar Svedberg att han under hela hösten alltjämt ansåg sig utsatt för kravet att lämna ifrån sig handlingarna och vidhöll sin uttryckliga ordervägran. Det har också framkommit att Gunnar Svedberg vid tiden för styrelsemötet den 17 december fortfarande övervägde att anmäla Christopher Gillberg till ansvarsnämnden. Slutligen har Arne Wittlöv berättat att han vid ett möte med Christopher Gillberg strax efter årsskiftet 2003/2004 frågade om denne alltjämt vidhöll sin vägran och att Christopher Gillberg bekräftade det.

Sammantaget finner hovrätten det bevisat att Christopher Gillberg var medveten om att ordern att ställa materialet till ledningens förfogande gällde fortlöpande från det att den tillsammans med kammarrättsdomarna kom honom till del den 14 augusti 2003. Han har varit skyldig att göra vad som ankom på honom för att domarna skulle följas.

Christopher Gillberg har förklarat att han aldrig varit beredd att medverka till att handlingarna skulle lämnas ut till Eva Kärfve eller Leif Elinder. Hans handlande har alltså varit uppsåtligt och har fått till följd att Eva Kärfve och Leif Elinder definitivt förvägrades en grundlagsskyddad och principiellt viktig rättighet. Sammantaget finner hovrätten att Christopher Gillbergs handlande inneburit att han åsidosatt vad som gällde för honom i uppgiften som avdelningschef på ett sådant sätt att ansvar för tjänstefel i och för sig bör komma ifråga. Christopher Gillberg har emellertid även invänt att hans handlande bör anses ursäktligt med anledning av de övriga hänsyn han haft att ta.

Christopher Gillberg har således gjort gällande att han i en situation som den aktuella varit förhindrad av läkar- och forskareetik att lämna ut uppgifter om undersökningspersoner och deras anhöriga. Han har särskilt hänvisat till internationella deklARATIONER utformade av Världsläkarförbundet samt till Europakonventionen.

De internationella deklARATIONER som Världsläkarförbundet enats om har inte sådan karaktär att de har företräde framför svensk lag. Vad Christopher Gillberg har invänt med anledning av innehållet i dessa deklARATIONER saknar därför betydelse i målet.

Av artikel 8 i Europakonventionen följer att var och en har rätt till respekt för bl.a. sitt privat- och familjeliv samt att åtnjutandet av denna rättighet inte får inskränkas av offentlig myndighet annat än i vissa angivna fall. Sekretesslagens regler syftar till att, i enlighet med artikel 8 i Europakonventionen, skydda bl.a. enskilda från att uppgifter om deras personliga förhållanden röjs i andra fall än när det kan anses godtagbart med hänsyn till intresset av insyn i det allmännas verksamhet. Regelverket får anses uppfylla Europakonventionens krav och genom kammarrätts domar har

slagits fast hur reglerna i det aktuella fallet skall tolkas. Christopher Gillbergs invändning om att hans handlande har varit ursäktligt med hänsyn till Europakonventionen kan därför inte godtas.

Christopher Gillberg har också anført att han riskerade åtal för brott mot tystnadsplikt om han lämnade ut handlingarna till Eva Kärfve och Leif Elinder. Genom kammarrättens domar hade det emellertid slutligt avgjorts att sekretesslagen medgav att handlingarna lämnades ut. Något ansvar för brott mot tystnadsplikt kunde då självfallet inte komma i fråga, vilket Christopher Gillberg enligt hovrättens mening också måste ha förstått.

Christopher Gillberg har vidare hänvisat till att han varit bunden av de löften om sekretess som gavs till undersökningsdeltagarna i enlighet med de krav som uppställdes för forskningen. Det sekretesslöfte som lämnades 1984 hade följande lydelse:

"Alla uppgifter behandlas konfidentiellt och är hemligstämplade. Ingen databehandling med möjlighet att identifiera Ditt barn kommer att ske. Ingen information har lämnats tidigare eller kommer att lämnas nu till läraren angående barnet annat än att hon/han deltog vid skolstarten i en undersökning som utfördes från Östra sjukhuset, vars resultat nu, liksom vid en tidigare tillfälle för 3 år sedan, skall följas upp."

Senare lämnades ytterligare ett sekretesslöfte med följande lydelse:

"Deltagandet är förstått helt frivilligt, och liksom vid tidigare undersökningstillfällen kommer Du aldrig någonsin att ingå i någon form av offentligt dataregister, och databearbetning kommer att ske på ett sätt så att ingen annan än vi som träffar Dej och har direktkontakt med Dej kan få reda på någonting över huvud taget om Dej."

De löften om sekretess som lämnats till undersökningsdeltagarna har åtminstone i vissa delar gått längre än vad sekretesslagen medger. Hovrätten konstaterar att det saknas laglig möjlighet att skapa en vidare sekretess än som följer av sekretesslagen och att det inte är möjligt att besluta i en sekretessfråga förrän en handling begärs utlämnad. Av detta följer att de ovan redovisade sekretesslöftena inte har företräde framför gällande rätt eller domstols tillämpning av rättsreglerna. Christopher Gillbergs invändningar är således inte relevanta för bedömningen av hans straffrättsliga ansvar.

Christopher Gillberg har slutligen gjort gällande att hans handlande varit försvarligt med hänsyn till att svensk forskning skulle råka i vanrykte och att benägenheten att delta i medicinska forskningsprojekt skulle minska, om uppgifter som lämnats i förtroende lämnas vidare till privatpersoner. Hovrätten anmärker att det finns andra möjligheter att ta tillvara forskningens intressen, t.ex. att avidentifiera undersökningsmaterial och därigenom undvika att känsliga uppgifter lämnas ut. Vad Christopher Gillberg har anført i det här hänseendet kan i vart fall inte befria honom från ansvar.

Christopher Gillbergs handlande har således inte varit ursäktligt. Tvärtom har han under lång tid underlåtit att iaktta vad som ålegat honom som tjänsteman med anledning av kammarrättens domar. Gärningen kan inte bedömas som ringa. Christopher Gillberg skall därför dömas för tjänstefel för tiden efter den 14 augusti 2003 då han fick kännedom om kammarrättens domar. Brottet är allvarligt eftersom Christopher Gillberg uppsåtligt åsidosatt den grundlagsfästa offentlighetsprincipen.

I fråga om påföljd gör hovrätten samma bedömning som tingsrätten.

5.3 Gunnar Svedbergs ansvar

Justitieombudsmannen har mot Gunnar Svedberg gjort gällande att denne från den 1 september 2003 och fram till den 7 maj 2004, då materialet uppges ha förstörts, i sin egenskap av rektor vid universitetet uppsåtligt eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning åsidosatt vad som gäller för uppgiften genom att underlåta att efterfölja kammarrättens domar och låta Leif Elinder och Eva Kärfve ta del av handlingarna. Närmare bestämt har Justitieombudsmannen lagt Gunnar Svedberg till last att han inte tillsett att handlingarna var tillgängliga för utlämnande och att han genom upprättande av nya förbehåll och genom tolkning av tidigare förbehåll försökt förhindra att Leif Elinder och Eva Kärfve skulle få del av handlingarna.

Såvitt gäller bedömningen av Gunnar Svedbergs handlande före den 10 oktober 2003, ansluter sig hovrätten till tingsrättens bedömning. Gunnar Svedberg har således under tiden från den 1 september till den 10 oktober 2003 genom passivitet gjort till skyldig till oaktsamt tjänstefel, som inte kan bedömas som ringa.

När det gäller tiden därefter anser hovrätten att Gunnar Svedberg inte heller då agerat tillräckligt beslutsamt för att få tillgång till forskningsmaterialet. Gunnar Svedberg har emellertid gjort gällande att hans handlande efter denna tidpunkt inte bör medföra ansvar, eftersom han då fick del av två artiklar som gav honom uppfattningen att vissa ytterligare krav kunde ställas på Eva Kärfve och Leif Elinder innan materialet kunde lämnas ut. Utredningen visar att Gunnar Svedberg med anledning härav föreslog styrelsen att Eva Kärfve skulle meddelas att hon inte kunde få del av materialet eftersom hon inte uppfyllde de uppställda förbehållen samt att ytterligare förbehåll skulle uppställas i förhållande till Leif Elinder. Gunnar Svedberg har anfört att hans uppfattning om att förfarandet var korrekt delades av välrenommerade jurister och att han följt deras råd. Han har vidare pekat på att universitetets styrelse ställde sig bakom hans förslag.

Utredningen visar att Christopher Gillberg under hösten skickade flera e-postmeddelanden till Gunnar Svedberg, av vilka framgick att Christopher Gillberg fortfarande ansåg sig utsatt för kravet att lämna ifrån sig handlingarna. Det har också framkommit att Gunnar Svedberg vid styrelsemötet i december ansåg att Christopher Gillberg måste anmälas till ansvarsnämnden för sin vägran att lämna ut handlingarna. Av Arne Wittlövs uppgifter framgår att han vid ett möte med Christopher Gillberg strax efter årsskiftet 2003/2004 tog upp frågan om denne fortfarande vägrade lämna ut materialet. Dessa omständigheter tyder på att Gunnar Svedberg för universitetets räkning insåg att handlingarna borde lämnas ut i enlighet med kammarrättens domar, men att han samtidigt med stöd av de båda artiklarna försökte finna en lösning med anledning av att han inte lyckats förmå Christopher Gillberg att lämna ifrån sig materialet.

För att Gunnar Svedbergs underlåtenhet att följa kammarrättens domar skall anses ursäktlig bör enligt hovrätten i vart fall krävas betydligt mer än att han tog del av de två artiklarna och inhämtade råd av författarna. Gunnar Svedberg hade som rektor tillgång till intern expertis i form av universitetets jurister och tjänstemännen inom det egna kansliet. Det har också framkommit att universitetet med anledning av ärendet hade kopplat in den advokat som man vanligtvis brukade anlita. Gunnar Svedberg har endast i obestämda ordalag berört innebörden av de råd och synpunkter han faktiskt fick från annat håll än från dem som hade författat de två artiklarna. Något skriftligt sakkunnigutlåtande har såvitt framkommit inte inhämtats. Sammantaget anser hovrätten därför inte att Gunnar Svedberg kan gå fri från ansvar. Det förhållandet att styrelsen ställt sig bakom hans förslag fråntar honom inte heller ansvaret.

Hovrätten finner således att Gunnar Svedberg under hela den tid som åtalet avser av oaktsamhet har åsidosatt sina åligganden i tjänsten som rektor genom att inte tillse att handlingarna blev tillgängliga för utlämnande. Gunnar Svedberg har vidare av oaktsamhet åsidosatt vad som gällde för hans uppgift genom upprättande av nya förbehåll och tolkning av tidigare förbehåll. Gärningen kan inte anses vara ringa. Gunnar Svedberg skall därför dömas för tjänstefel.

Den påföljd tingsrätten har bestämt är enligt hovrättens mening väl avvägd även med beaktande av att hovrätten bifaller åtalet för hela tidsperioden.

5.4 Arne Wittlövs ansvar

Åklagaren har mot Arne Wittlöv gjort gällande att han från december 2003 då frågan kom att behandlas av universitetsstyrelsen och fram till den 7 maj 2004, i sin egenskap av ordförande i styrelsen uppsåtligt eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning åsidosatt vad som gäller för uppgiften genom att underlåta att efterfölja kammarrättens domar och låta Leif Elinder och Eva Kärfve ta del av handlingarna. Åklagaren har närmare bestämt gjort gällande att Arne Wittlöv underlåtit att verka för att handlingarna skulle lämnas ut till Leif Elinder och Eva Kärfve och att han tvärtom, jämte Gunnar Svedberg, genom upprättande av nya förbehåll och genom tolkning av tidigare förbehåll försökt förhindra att Leif Elinder och Eva Kärfve skulle få del av handlingarna.

Arne Wittlöv har även i hovrätten förnekat att han gjort sig skyldig till tjänstefel. Han har gjort gällande att ansvaret för utlämnande av allmänna handlingar legat på Gunnar Svedberg som myndighetschef och att det inte ingått i hans uppgifter som styrelseordförande att efterkomma kammarrättens domar eller i övrigt verka för att handlingarna lämnades ut. Arne Wittlöv har tillagt att styrelsen endast haft att informera sig och möjliggen vägleda Gunnar Svedberg som rektor.

Av 2 § högskolelagen framgår att en högskolas styrelse har inseeende över högskolans alla angelägenheter och ansvarar för att dess uppgifter fullgörs. Styrelsen skall således besluta i viktigare frågor om verksamhetens övergripande inriktning och högskolans organisation, om årsredovisningar, budgetunderlag och liknande viktigare framställningar, om viktigare föreskrifter, om vissa personalfrågor samt i frågor i övrigt som är av principiell vikt (2 kap. 2 § högskoleförordningen). Andra frågor skall i princip avgöras av rektor, som enligt 3 § högskolelagen skall leda verksamheten under styrelsen. Rektorn skall som myndighetens chef se till att verksamheten bedrivs författningsenligt och effektivt (7 § verksförordningen).

Enligt hovrättens mening måste en fråga om utlämnande av allmänna handlingar i ett enskilt ärende anses vara en sådan rent administrativ och verkställande uppgift som det ankommer på universitetets rektor att sköta. I normala fall torde universitetets styrelse såldes inte fatta beslut i sådana ärenden. I det här fallet har ärendet emellertid kommit att behandlas av styrelsen. Det förhållandet att styrelsen därefter ställt sig bakom Gunnar Svedbergs förslag till åtgärder är dock enligt hovrättens mening inte tillräckligt för att Arne Wittlöv skall anses ha ådragit sig ett straffrättsligt ansvar får tjänstefel. Åtalet mot honom skall därför ogillas.

Överklagande av hovrättens dom

Christopher Gillberg överklagade hovrättens dom och yrkade att åtalet skulle ogillas. Högsta domstolen beslutade den 25 april 2006 att inte meddela prövningstillstånd. Hovrättens dom vann därmed laga kraft.

Övriga frågor

Förevarande två JO-ärenden rör, utöver de frågor om utlämnande av den s.k. Göteborgsundersökningen (Göteborgsstudien) som förundersökningen har omfattat, ytterligare frågor med anknytning till Göteborgsundersökningen.

I en av de kompletterande skrivelser som Leif Elinder ingav till JO i september 2003 klagade han sålunda även på hur samma institution vid Göteborgs universitet – institutionen för kvinnors och barns hälsa – hade handlagt ett annat ärende om utlämnande av allmänna handlingar. I denna del anförde han bl.a. följande.

I en skrivelse den 10 juli 2003, med påminnelse den 19 augusti 2003, begärde han att få ta del av allmänna handlingar avseende den fortlöpande forskningsetiska prövningen av den s.k. Göteborgsstudien. Två månader efter att framställningen hade ingetts hade han ännu inte erhållit något svar i ärendet. Däremot hade institutionen, med anledning av hans begäran, tillställt stadsdirektören i Uppsala kommun en skrivelse. I sitt arbete som barnläkare i Uppsala kommun är Leif Elinder knuten till socialförvaltningens Resurs- och kunskapscentrum. I institutionens skrivelse ifrågasattes hans rätt att, för aktuell framställan, använda sin arbetsadress i brevhuvudet och kommunens kuvert. I skrivelsen framfördes också påståenden om att han bedrev en ”massmedial kampanj” i en ”synnerligen aggressiv ton” och det uppgavs att ”det är känt att han vid tidsutdräkt anmäler handläggningen till JO”. Ytterligare en skrivelse i ärendet tillställdes olika högre befattningshavare verksamma inom Uppsala kommun. Leif Elinder gjorde gällande att institutionens kontakter med Uppsala kommun inte hade någon relevans för frågan om handlingarna skulle lämnas ut eller inte, utan att institutionen sökte nedsvärta honom inför hans arbetsgivare, som repressalier för att han utnyttjat sin grundlagsfästa meddelarfrihet och för att han begärt att få ta del av allmän handling.

Såsom framgår av den redogörelse som ovan har lämnats för JO:s utredning av ärendena, anmodades rektor för Göteborgs universitet att göra en utredning och yttra sig över vad som framförts i den aktuella skrivelsen. I remissyttrandet, daterat den 4 november 2003, anfördes, såvitt här är i fråga, följande.

Leif Elinder har den 10 juli 2003 hos institutionen för kvinnors och barns hälsa ansökt om att få ta del av allmänna handlingar avseende forskningsetisk prövning. Ansökan har ställts till institutionen under adress Kungsgatan 12 i Göteborg, d.v.s. adressen till avdelningen för barn- och ungdomspsykiatri, som är en avdelning inom institutionen för kvinnors och barns hälsa.

Leif Elinders ansökan kom att handläggas av en befattningshavare vid avdelningen för barn- och ungdomspsykiatri. I stället för att hänskjuta frågan om de begärda handlingarnas utlämnande till

behörig befattningshavare inom Göteborgs universitet har vederbörande inlett en skriftväxling med Leif Elinders arbetsgivare i Uppsala kommun.

Prefekten vid institutionen för kvinnors och barns hälsa fick del av Leif Elinders nu aktuella ansökan, och dennes påminnelse av den 19 augusti 2003, först i och med JO:s remiss av den 21 oktober 2003.

Kunskapen hos universitetets anställda måste otvetydigt förbättras när det gäller allmänna handlingars offentlighet, sekretess och de särskilda krav som ställs på hanteringen av dessa frågor. Universitet kommer med anledning av det inträffade att vidta åtgärder för att förhindra ett upprepanande. Universitet kommer också att med stor skyndsamhet behandla Leif Elinders ansökan om att få ta del av allmänna handlingar avseende den fortlöpande forskningsetiska prövningen i samband med den s.k. Göteborgsstudien.

Leif Elinders nu aktuella begäran har haft samband med den s.k. Göteborgsundersökningen så till vida att den gällt utfående av ”samtliga handlingar avseende den fortlöpande forskningsetiska prövningen” av Göteborgsundersökningen.

Såsom har anförts i remissvaret borde frågan om utlämnande ha hänskjutits till myndigheten för ställningstagande i ärendet. Detta har dock inte skett utan en tjänsteman vid institutionen har i stället skickat skrivelser till befattningshavare inom Uppsala kommun. Vid tidpunkten för remissyttrandet, dvs. nästan fyra månader efter att Leif Elinder hade framfört sin begäran första gången, hade universitet fortfarande inte påbörjat den egentliga handläggningen av ärendet. Hanteringen förtjänar allvarlig kritik.

Leif Elinder ingav senare kompletterande skrivelser, jämte andra handlingar, som beskrev den fortsatta handläggningen av hans utlämnandeframställan, dvs. i tiden efter remissvaret. Det som härvid framkom – bl.a. att vissa av de efterfrågade handlingarna i vart fall i september 2004 fortfarande inte hade tillställts Leif Elinder och att detta berodde på att de inte hade kunnat återfinnas i universitetets arkiv – väckte frågor bl.a. rörande universitetets rutiner för arkivering av handlingar. Av det ingivna materialet framgick dock att Leif Elinder hade begärt att universitetet skulle förklara varför handlingarna inte hade överlämnats till arkivet och att universitetets beredning av det ärendet pågick vid den tidpunkten. Mot den bakgrunden fann jag inte tillräckliga skäl att vidta någon ytterligare åtgärd i saken.

Vad som i övrigt har framkommit i ärendena föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendena avslutas.